

ISTANBUL, MEI 2016

VERSLAG VAN ONS
VERBLIJF IN
ISTANBUL,

MEI 2016
LIA & HOLGER.

The Eye of Istanbul.

12 mei 2016

The Eye of Istanbul is zijn toepasselijke bijnaam.

Ara Güler, geboren en getogen in Istanbul, is de belangrijkste fotograaf van Turkije.

Holger en ik hebben enkele prachtige fotoboeken van hem, waarvan "Istanbul'u Dinliyorum" wat ons betreft de mooiste uitgave is.

Gülers journalistieke carrière begint in 1950 in Istanbul. Zijn bijzondere talent trekt de aandacht van de internationale pers en hij werkt voor Time-Life, Paris-Match en Der Sturm. Met Henri Cartier-Bresson raakt hij goed bevriend en zodoende gaat hij aan de slag voor het beroemde, in Parijs gevestigde Magnum.

Güler maakt overal ter wereld foto's, ook van de meest grote beroemdheden zoals Churchill, Dali en Picasso, die hij dan tegelijkertijd interviewt.

Toch is Güler het meest bekend om zijn opzienbarende en veelzeggende zwart-witfoto's van zijn geboortestad, gemaakt met zijn Leica-camera in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw.

Korrelige foto's van bijvoorbeeld veerboten in de Gouden Hoorn die zwarte rook uitbraken, wasgoed dat boven de benauwde, smalle straten in het arme Balat hangt, een straatjongen in lompen die in Eyüp achter een grafsteen vandaan komt.

Door mensen onbevangen te portretteren op of aan het water met de stad op de achtergrond of juist in de beslotenheid van de stad, tonen de foto's de ziel van Istanbul.

De beelden zijn nooit eenvoudig maar de complexiteit is altijd functioneel in zijn composities. Geen mens is te veel, geen detail is overbodig.

Ara's visie op fotografie is dat hij veel belang hecht aan de aanwezigheid van mensen op zijn foto's. Hij beschouwt zichzelf als een visuele historicus en hij is van mening dat fotografie de mens moet voorzien van herinneringen aan hun lijden in het leven. Hij is van mening dat kunst bedriegt en dat alleen pure fotografie de werkelijkheid weergeeft. Aan kunst in de fotografie hecht hij geen waarde en journalistieke fotografie is dan ook altijd zijn bewuste keuze geweest.

Ik lees momenteel het onlangs verschenen boek "Dat vreemde in mijn hoofd" van de ook in Istanbul geboren en getogen auteur Orhan Pamuk. Op de kaft van dit boek prijkt een mooie Ara Güler-foto uit die zelfde tijd waarin deze roman begint, de jaren '60.

Te zien is een yoghurt- en bozaventer, het inmiddels uitgestorven beroep van de hoofdpersoon in dit epos.

Orhan Pamuk

*Dat vreemde
in mijn hoofd*

Güler en Pamuk werken vaker samen. Ook in "Istanbul: herinneringen en de stad", gebruikt Pamuk Güler-foto's als illustratie. In de wijk Beyoğlu zijn zij zelfs lange tijd burens van elkaar. Wat een mooie combinatie: Turkije's beroemdste fotograaf en dito schrijver in één straat, zo goed als onder één dak.

Vanmiddag besluiten we het Kafe Ara te gaan bezoeken, gelegen in een zijstraat van de Istiklal Caddesi in de wijk Beyoğlu.

Zowel buiten als binnen hangen prachtige foto's van Güler en ook enkele boeken van hem liggen in een vitrinekastje te pronk. Helaas is het terras vol, maar het is zeker geen straf om binnen onze lunch te gebruiken. Natuurlijk zijn de menukaarten en de papieren placemats voorzien van foto's van de naamgever aan dit café.

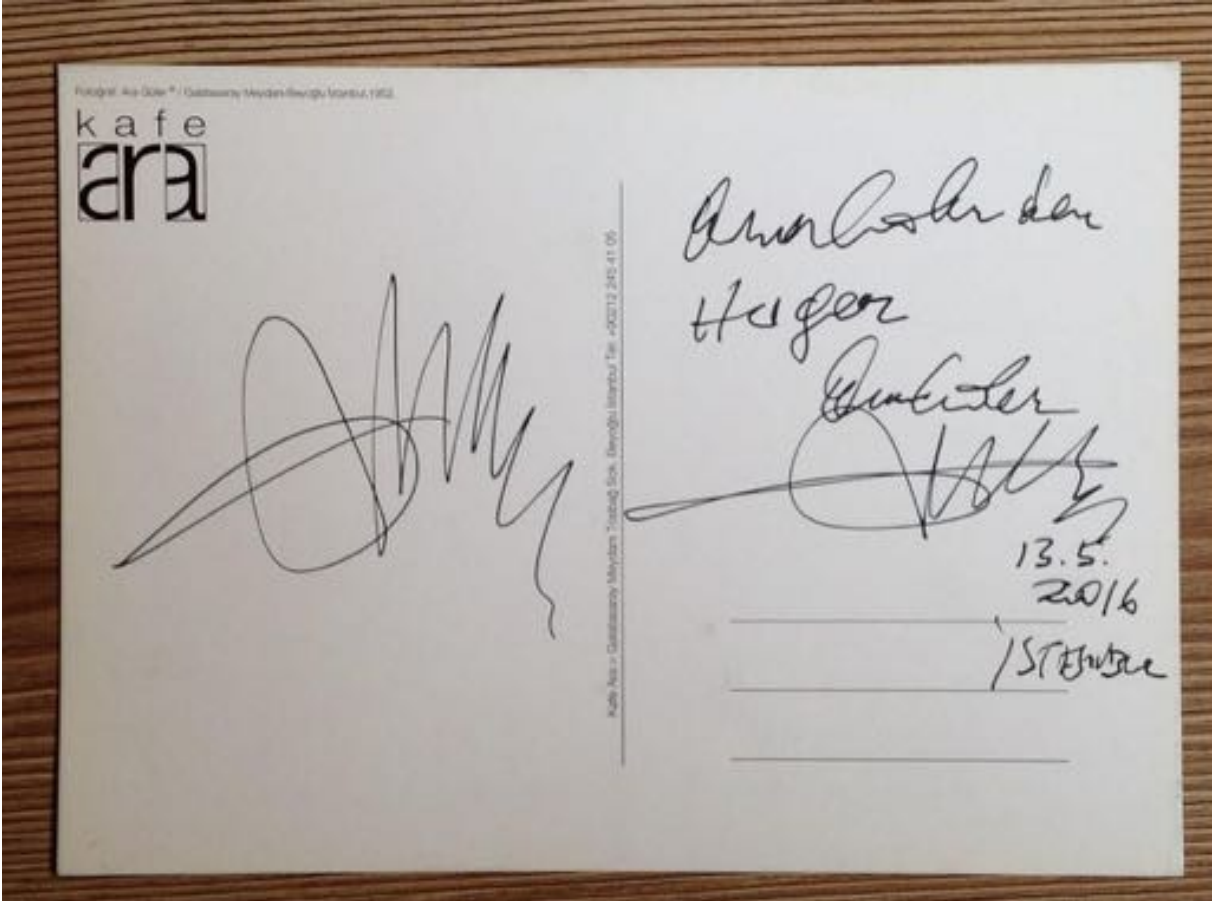

Bij het verlaten van het etablissement wacht ons een bijzondere verrassing. Het terras is inmiddels zo goed als leeg, maar plots zie ik hem zitten! Aan een tafel, met vier heren. We trekken de stoute schoenen aan en Holger vraagt hem beleefd om een handtekening, achterop een ansichtkaart die we uit het café hebben meegenomen.

Als souvenir. Voor thuis in dat mooie boek. Holger vertelt hem dat hij regelmatig zo van het fotoboek geniet omdat de beelden zo veel herinneringen oproepen aan de jaren '60, de periode waarin hij zelf in Istanbul woont.

Met veel plezier en op zwerige wijze voorziet de inmiddels 88-jarige Ara Güler de kaart "voor zijn vriend Hoger" van zijn handtekening. Twee maal zelfs! Een indrukwekkende ontmoeting met een waar icoon op onze eerste dag in Istanbul!

Banksy bij de Bosporus.

14 mei 2016

In oktober 2015 haakt Banksy, bekend van de vele creatieve politiek-geïntereerde graffiti, in op de Turkse actualiteit van dat moment.

Op een muurtekening is de Turkse president Erdoğan te zien met een grote zak geld op zijn rug. Achter hem raapt zijn zoon Bilal de gevallen biljetten op. Met deze tekening verwijst Banksy naar de uitgelekte telefoongesprekken tussen Erdoğan en zijn zoon, waarin hij Bilal vraagt om grote sommen geld uit zijn huis te halen. Dit gebeurde vlak nadat een onderzoek begon naar meerdere van corruptie verdachte AKP-leden.

In het licht van de lange tenen van Erdoğan, is het daarom toch wel bijzonder dat we in Istanbul een aantal malen op muren geplakte affiches zien, waarmee de aandacht wordt gevestigd op de tentoonstelling "The Art of Banksy" in Global Karaköy.

Jarenlang weet de wereldberoemde Banksy anoniem zijn muurschilderingen te plaatsen, maar door middel van "geographic profiling" hebben wetenschappers (!) van de Queen Mary University in Londen naar eigen

zeggen de straatartiest afgelopen maart ontmaskerd. Het zou gaan om de inmiddels 43-jarige Brit Robin Gunningham uit Bristol.

Banksy start als graffiti-artiest maar later maakt hij steeds meer gebruik van sjablonen, zodat het aanbrengen van een kunstwerk efficiënter gaat. Banksy zelf beweert dat hij is overgestapt op deze techniek omdat de politie hem regelmatig op de hielen zit en hij daarom sneller moet werken.

Zijn kunst trekt al snel de aandacht van de media. Het werk karakteriseert zich door zijn pakkende, humoristische en soms ontroerende beelden, in combinatie met slogans.

Heel bekend is het meisje met de rode hartvormige ballon, waarmee Banksy aandacht vraagt voor het inmiddels al 5 jaar durende conflict in Syrië.

De boodschap is doorgaans pacifistisch, antikapitalistisch, tegen de gevestigde orde en voor vrijheid.

Hij schildert vooral dieren, vaak apen en ratten, en mensen zoals kinderen, soldaten, politieagenten en ouderen. Inmiddels siert zijn werk vele straten, muren en bruggen van Londen en andere steden in de hele wereld, tot in de Palestijnse gebieden aan toe.

Hier versiert hij soms verwoeste gebouwen met zijn kunst. Ik herinner me nog een verhaal hierover van vorig jaar.

In februari 2015 bezoekt Banksy in het geheim Gaza. Hij schilderde toen onder andere een Griekse godin op de deur van het huis van de familie Darduna, die de kunstenaar niet (her)kende.

Na een Israëlisch bombardement op de Gazastrook, raakt de familie haar huis kwijt, maar de deur blijft overeind staan. De vader van het gezin verkoopt vervolgens het stuk van de beroemde graffiti-artiest aan een lokale handelaar voor het luttele bedrag van 160 euro.

De werken van Banksy zijn honderdduizenden euro's waard. De familie wist niet dat de deur zo kostbaar was en wil de deur nu terug. Ook Banksy zelf laat weten dat hij vindt dat het werk moet worden teruggegeven. De koper ziet het anders: hij zegt dat de koop volkomen legaal is.

Hoe de afloop van het verhaal is, kan ik niet vertellen....

Een ander mooi statement wat Banksy in december 2015 de Franse stad Calais maakt, is het aantal kunstwerken, dat hij achterlaat in het vluchtelingenkamp daar, waaronder een schildering van Steve Jobs met een tas over de schouder en een oude Apple-computer in de hand.

“Er wordt vaak gezegd dat migratie een zware wissel trekt op de financiën van een land, maar Steve Jobs was de zoon van een Syrische migrant. Apple is inmiddels 's werelds meest winstgevende bedrijf en het betaalt 6.3 miljard euro aan belasting. Per jaar.....

Calais gaat overigens de muurschilderingen beschermen met plexiglasplaten. Dat dan weer wel.

Hoe dan ook, Holger en ik lopen via de Galatabrug naar de bewuste galerie.

De kaartjesverkoper, die in de tot kaartjeskantoor omgebouwde graffiti-auto (Ford Transit!) hoort te zitten, is even de hort op, maar we kunnen alvast wel beginnen met het bekijken van de tentoonstelling. De kaartjes komen wel aan het eind.

Je wandelt door de galerie alsof het een stadswijk is. Er zijn straten aangelegd, voorzien van straatlantaarns, winkeltjes en openbare toiletten, ook rijkelijk van graffiti voorzien natuurlijk.

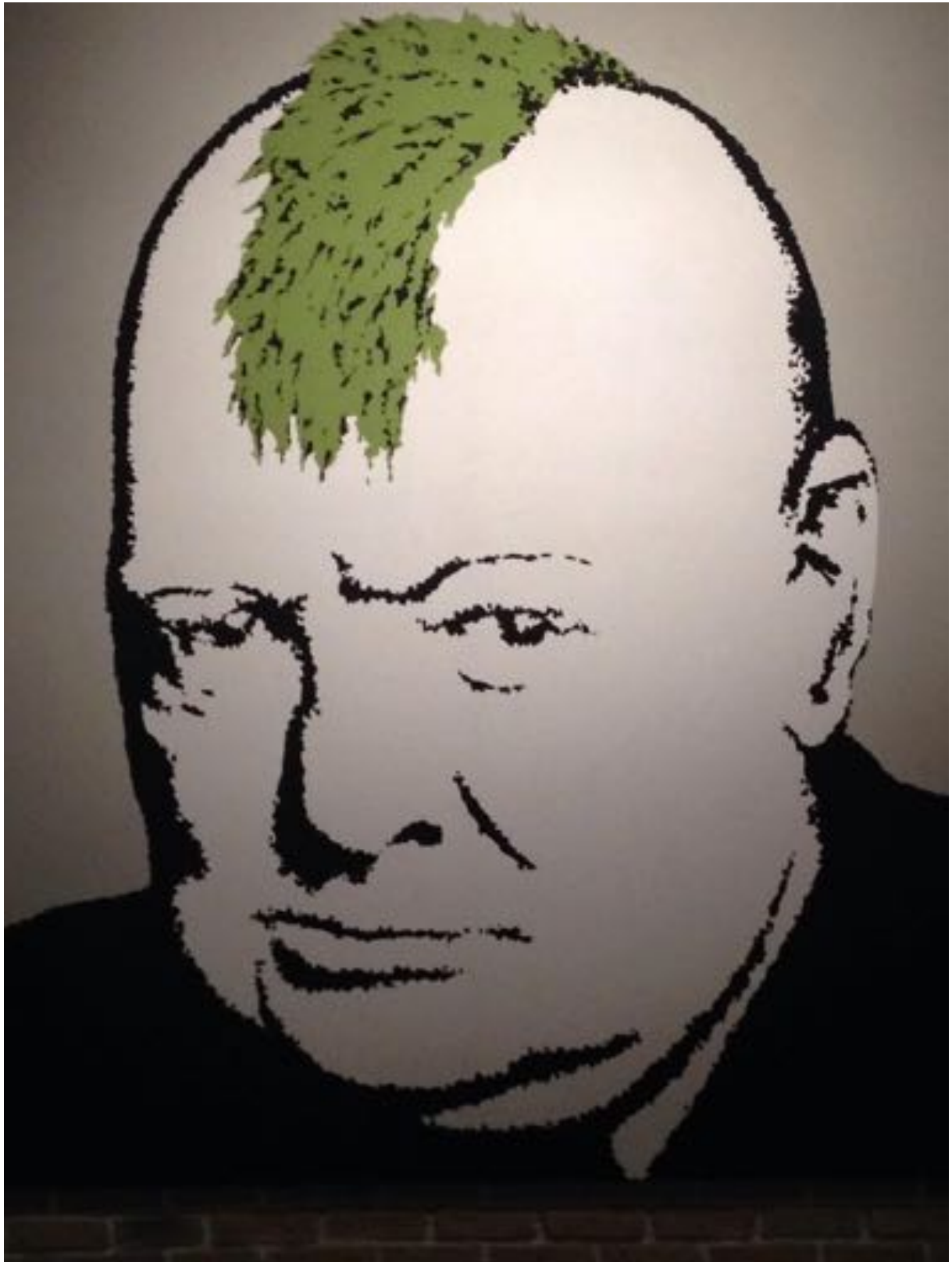
Om je heen veel bekende street-art van Banksy.

Door de jaren heen is al veel van hem verschenen op Instagram, Facebook en in andere media, dus veel van zijn werk ken je wel.

Toch is het bijzonder om een keer een soort totaaloverzicht van Banksy's werk te kunnen bekijken.

Het is goed om te merken dat Queen Elisabeth en Churchill, als bevriend staatshoofden van Turkije, daar toch gewoon aan de muur hangen en niet bepaald in een meest complimenteuzen vorm.

Wat misschien het meeste indruk op mij maakt is de afbeelding van twee spelende kinderen onder de tekst "No Ball Games".

Onmiddellijk speelt namelijk de fantastisch mooie film "Timbuktu" van de regisseur Abderrahmane Sissako zich weer af in mijn hoofd.

De stad Timbuktu is bezet door de islamitische groep Ansar Dine. De bevolking wordt hevig onderdrukt en muziek, lachen en zelfs voetballen zijn verboden.

De filmmaker veegt alle regels van tafel met die ene scene van voetballende jongens, zonder bal....

De absurditeit van religieus fanatisme wordt hiermee weergegeven in één glashelder beeld.

Het einde van de Banksy's tentoonstelling wordt gevormd door "Exit Through The Gift Shop", een winkeltje waar wat snuisterijen met afbeeldingen van het werk van Banksy worden verkocht, maar ook een catalogus, in het Turks én in braille. Banksy staat er om bekend veel voor goede doelen te doen en de opbrengst van deze nering gaat naar een stichting voor slechtiende kinderen in Turkije. Dus met plezier de catalogus gekocht. Het Turkse abc wordt in braille weergegeven, dus wie weet storten we ons daar nog op in een moment van verveling.

BRAILLE ALFABESİ VE LATİN ALFABESİNDEKİ KARŞILIKLARI

A	B	C	Ç	D	E
F	G	Ğ	H	I	İ
J	K	L	M	N	O
Ö	P	R	S	Ş	T
U	Ü	V	Y	Z	

Persvrijheid en vrijheid van meningsuiting zijn al sinds jaar en dag zaken in Turkije die keer op keer bevochten moeten worden. Grenzen van toelaatbaarheid worden altijd weer verlegd en op dit moment relateert Erdoğan de grens van wat kan en mag wel heel erg aan zijn eigen positie, persoon en ego.

Des te interessanter was het voor Holger en mij om deze expositie in het hart van Istanbul ontdekken en te bezoeken!

Elke dag Open Huizen Dag in Balat.

15 mei 2016

Niet eerder zagen we een deel van Istanbul met zo veel bijzondere plekken en mensen als in Balat, de wijk waarin wij deze keer tijdens onze Istanbul-trip verblijven.

De naam Balat gaat ver terug in de tijd. Het woord is afgeleid van Palation, Griekse voor paleis. Hier, niet ver van de westelijke oever van de Gouden Hoorn, stond namelijk ooit het Blachernae, het paleis van de keizer van Byzantium.

Klein detail: op deze plek ontving keizer Alexos in 1097 de eerste kruisvaarders op weg naar het Heilige Land, met dood en verderf in hun kielzog. Ook Godfried van Bouillon was daarbij. "Onze held", die onderweg en passant links en rechts wat Joden afslachtte, zo zijn portemonnee kon spekken en vervolgens verder ging met huishouden. Dat vermelden onze geschiedenisboeken niet.

Lang daarvoor hadden de keizers hun enorm paleiscomplex naast de Aya Sofia verlaten. Het was te oud, te vervallen, dus op zoek naar een nieuwe, nog mooiere plek.

Schitterend was het uitzicht over de vallei buiten de stadsmuren, richting Eyüp en de Gouden Hoorn. Een machtige poort gaf toegang tot dit stadsdeel, genaamd de Vasiliki Pili of, zoals hij later werd genoemd, de Balat Kapsi. Helaas is er van de poort niets meer over, een aardbeving in 1894 verwoestte het laatste restant ervan.

Wel zijn er nog flink wat stukken van de Byzantijnse stadsmuur uit de 5de eeuw te vinden.

In Turkse volksverhalen speelt de poort soms nog een rol, zoals in het beroemde schaduwpoppenspel van Karagöz en Hacivat, figuren die erg populair waren in de Ottomaanse tijd.

*"Ik kwam de stad binnen via de Poort van Balat,
Mooie meisjes zaten op dubbele matjes,
Ik smeekte om binnen gelaten te worden,
Andee, Andee, Vamoz a Balat"*

Balat is al sinds eeuwen een multiculturele wijk. Vroeger bestond de bevolking voornamelijk uit Grieken, Armeniërs en de uit Spanje verdreven Joden. De Grieken zijn echter verjaagd, de Armeniërs en Joden kozen eind 19de eeuw eieren voor hun geld en verlieten, min of meer gedwongen, de wijk. Wel zijn de sporen van hun aanwezigheid in het verleden nog altijd zichtbaar.

De smalle, met keien geplaveide straatjes leiden je naar Byzantijnse en orthodoxe kerken, synagogen, moskeeën en heilige grafmonumenten.

Na het vertrek van de welgestelde Grieken, Joden en Armeniërs, werd de wijk een thuis voor nieuwe generaties immigranten, dit keer uit andere delen van Turkije zoals het Koerdische zuidoosten en de zwarte Zeekust. Het werd een gemoedelijke volksbuurt met historische huizen, heilige monumenten en veel spelende kinderen op straat.

Ondanks het welvarende verleden is Balat nu een arme en verpauperde buurt. Hotels zijn er (nog) niet, dus Holger en ik "wonen" 4 hoog achter, zonder lift. Dat betekent enkele malen per dag 72 treden op en 72 treden af, dus onze conditie gaat met sprongen vooruit. Het is een sober verblijf, zonder opsmuk maar met alles erop en eraan én met een 5***** uitzicht over de Gouden Hoorn. Ik weet niet wanneer, maar op deze plek zullen ongetwijfeld ooit hotels verschijnen met "A Room with a View".
Duur dus!

Iedereen probeert hier op zijn manier wat geld te verdienen. De eskici, die zijn met oude meuk beladen handkar door de straatjes zeult in de hoop iets te kunnen slijten, of iets waardevols te vinden waardoor de kar nóg voller wordt.

De afvalscheiders, die met veel zijn en de openbare containers afstropen om zo karton, metaal, glas, plastic, kortom alles wat te recyclen is, te verzamelen en later te scheiden.

De verkopers van pilavgerechten, simit of zonnebloempitten.
Wat men ook onderneemt, het is en blijft sappelen voor deze harde werkers.

Echt rijk word je pas wanneer je je huis verkoopt. De prijzen van onroerend goed zijn ook hier de laatste jaren enorm gestegen, evenals het aantal makelaars. Balat is hip en de makelaars doen goede zaken. Een huis doet al snel 500.000 tot 600.000 TL, dat is zo'n 2 ton in euro's.

Een hoop geld wanneer je bedenkt dat de meeste huizen hier op instorten staan, vooral de houten exemplaren, overgebleven uit de Ottomaanse tijd. Soms lijkt een doorkijkje in zo'n pand wel op een ingelijst schilderij!

Wat dat betreft lijkt het hier elke dag wel Funda "Open Huizen Dag".
Deur en ramen staan wagenwijd open, koffie en thee zelf meenemen.

Balat is uitgeroepen tot Werelderfgoed en met geld en hulp van UNESCO zijn sommige oude woningen en gebouwen inmiddels gerestaureerd. Dat neemt niet weg dat veel panden nog altijd om een grondige opknapbeurt schreeuwen.

Nadeel van alle restauratie en verkoop is dat het volkse karakter van de wijk hiermee wel zal verdwijnen. "Allemaal kunstenaars die hier komen wonen", antwoordt een vrouw, als we haar vragen naar de veranderingen in de wijk. Daarmee zegt ze veel. Als de yup eenmaal de meerderheid gaat vormen, zal de buurt er picobello uitzien, maar het echte Turkse straatleven, dat nu wordt bepaald door voornamelijk Turken, maar ook door Syriërs, Roma en andere minderheden, zal steeds minder te horen en te zien zijn. De eskici wordt vervangen door de antiquair, de pilavgerechten-verkoper door een gelikt restaurantje en de afvalscheider door een ondergronds containercomplex. En juist die melancholieke sfeer, met de tastbare herinnering aan wat ooit is geweest, maakt deze buurt zo de moeite van het beleven en bewonen waard!

De kracht van licht en kleur.

16 mei 2016

“Het donkerste moment van de nacht doet ons herinneren aan zijn heldere zuster, namelijk het licht..... Met mijn ervaringen als kunstenaar kan ik mij geen creatieve uitdaging voorstellen zonder licht als uitgangspunt; in de afwezigheid van vorm is licht slechts helderheid zijn en geen kleur bestaat zonder licht. “

Met deze uitspraak van Heinz Mack start de expositie in het Sakıp Sabancı Müzesi:

mack.
sadece ışık ve renk /
just light and colour

Heinz Mack is een Duitse beeldhouwer en schilder, 85 jaar oud en al 60 jaar kunstenaar.

Sinds 1956 houdt hij zich bezig met beweging, licht, ruimte, tijd en dynamiek. In 1957 sticht hij met Otto Piene de kunstenaarsgroep Zero, waar we al in september 2015 over hebben geschreven, wegens de toenmalige tentoonstelling ZERO, een groepstentoonstelling waar Mack ook toen deel van uit maakte.

Kennelijk is de museumdirecteur van het Sakıp Sabancı zó onder de indruk van het werk van Heinz Mack, dat hij besluit aansluitend op de tentoonstelling ZERO hem een solo-expositie te gunnen.

De eerste zaal maakt al onmiddellijk veel indruk op ons. Prachtig werk in heldere kleuren, dat warempel licht lijkt uit te stralen.

Links aan de wand hangt een serie schilderijen, getiteld "Hommage á Goethe", een serie van 8 doeken uit 1998 in een chromatische constellatie. Links de hoek om hangt "Parade of Colours", een doek wat je letterlijk de adem beneemt.

Het is net als met Rothko, je wordt in het werk gezogen en je krijgt het gevoel dat je in het doek kan wandelen, zigzag door en om de vlakken. Werkelijk prachtig!

De nachtblauwe wanden van de tweede zaal roepen een heel andere sfeer op.

De weerkaatsing van het licht in de gladgepolijste koperen objecten, zoals "Ascending Rhythm in Space", "The Dancer" en "Sun in its Zenith" werpen op mysterieuze en sprookjesachtige wijze hun schaduw en reflectie op wand en vloer.

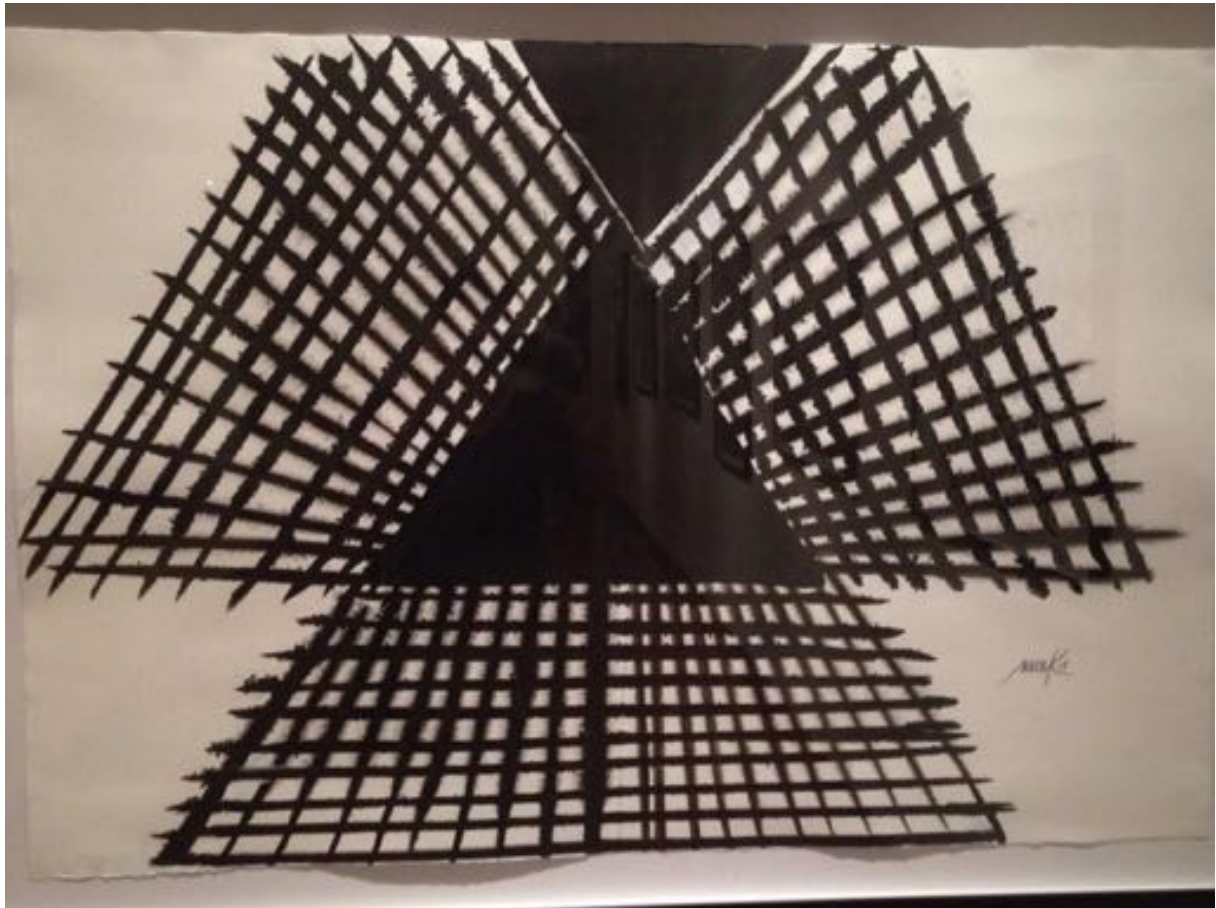
Aan de wanden o.a. goudkleurige aluminium reliëfs, die door de lichtinval van vorm veranderen als je er langs loopt.

In zaal drie, ligt een een installatie "Sahara Reliëf", die een afgeleide is van het bekende Sahara-project van Mack.

In fijn woestijnzand zijn roestvrijstalen rechthoekige vormen geplaatst, die vanuit elke richting een ander effect teweegbrengen.
Aan de wanden van deze zaal zijn 24 oude en recent gemaakte pentekeningen op handgemaakt papier te bewonderen.

“Voor mij is tekenen een poëtische en foutloze taal, zonder woorden”,

is de afsluitende zin van deze wonderschone expositie.

Wij hebben de verhalen in deze taal met erg veel plezier “gelezen”.

Van kerk, naar moskee, tot museum.

16 mei 2016

We mogen dan wel in een arme wijk verblijven, maar het op één na belangrijkste Byzantijnse monument van Istanbul staat wel degelijk in onze wijk, ver van alle bekende highlights in deze wereldstad. De Aya Sofia bekleedt natuurlijk de eerste plaats.

De Chorakerk dus, in het Turks Kariye Camii, wordt in 550 gebouwd, als deel van een klooster. De eerste versie is echter verwoest tijdens een aardbeving, waarna de kerk in de 11de eeuw wordt herbouwd in opdracht van Maria Dukaina, de schoonmoeder van keizer Alexios I.

Deze laat ook de prachtige mozaïeken aanbrengen.

Voor zijn huidige vorm is de Byzantijnse kanselier Theodoros Metochites verantwoordelijk, die hier, als monnik, zijn laatste adem uitblaast.

Wanneer de kerk na de val van Constantinopel een moskee wordt, de Kariye Camii, verdwijnen de fresco's en mozaïeken onder een kalklaag. Immers, in een moskee zijn afbeeldingen van mens en dier verboden. In 1948 doet het gebouw niet langer dienst als moskee en begint de restauratie. Dit duurt tot 1959 en vanaf dat moment opent het complex zijn deuren als museum.

Natuurlijk vereren we dit museum met een bezoek. Nu we er toch zijn.....
De kerk ligt hoog op een heuvel. Chora betekent "in het veld", dus het moet vroeger veel ruimte om zich heen hebben gehad. Nu is dat niet meer het geval. Het maakt nu deel uit van een groter, historisch complex, dat mooi is gerestaureerd door de Turkse Automobilclub.
Het terrein met zijn oude Ottomaanse huizen, ligt enigszins verscholen in de wijk.

Istanbul mei 2016, pag. 46

De kerk is onopvallend wat architectuur betreft, maar binnen is het meer dan de moeite waard.

De binnenmuren zijn rijkelijk versierd met 14de eeuwse fresco's en mozaïeken, in prachtige, heldere kleuren.

Veel zijn opmerkelijk goed bewaard gebleven en laten op imponerende wijze de artistieke kwaliteiten van Byzantium zien, zelfs toen de bloeitijd van het Byzantijnse Rijk allang voorbij was.

De afbeeldingen verbeelden drie Bijbelse verhaallijnen. Deze zijn niet altijd even makkelijk te volgen, omdat alle mozaïeken nogal onvoorspelbaar verspreid zijn over de muren en bogen.

Het leven van Maria is een verhaallijn, Jezus als kind het tweede en de wonderen en werken van Jezus de derde .

De fresco van de heiligen vinden we erg mooi, vooral vanwege de geometrische motieven op hun mantel. Zo tijdloos.

Bedrijvigheid in Balat

17 mei 2016

Balat herbergt een veelheid aan kleine bedrijfjes.

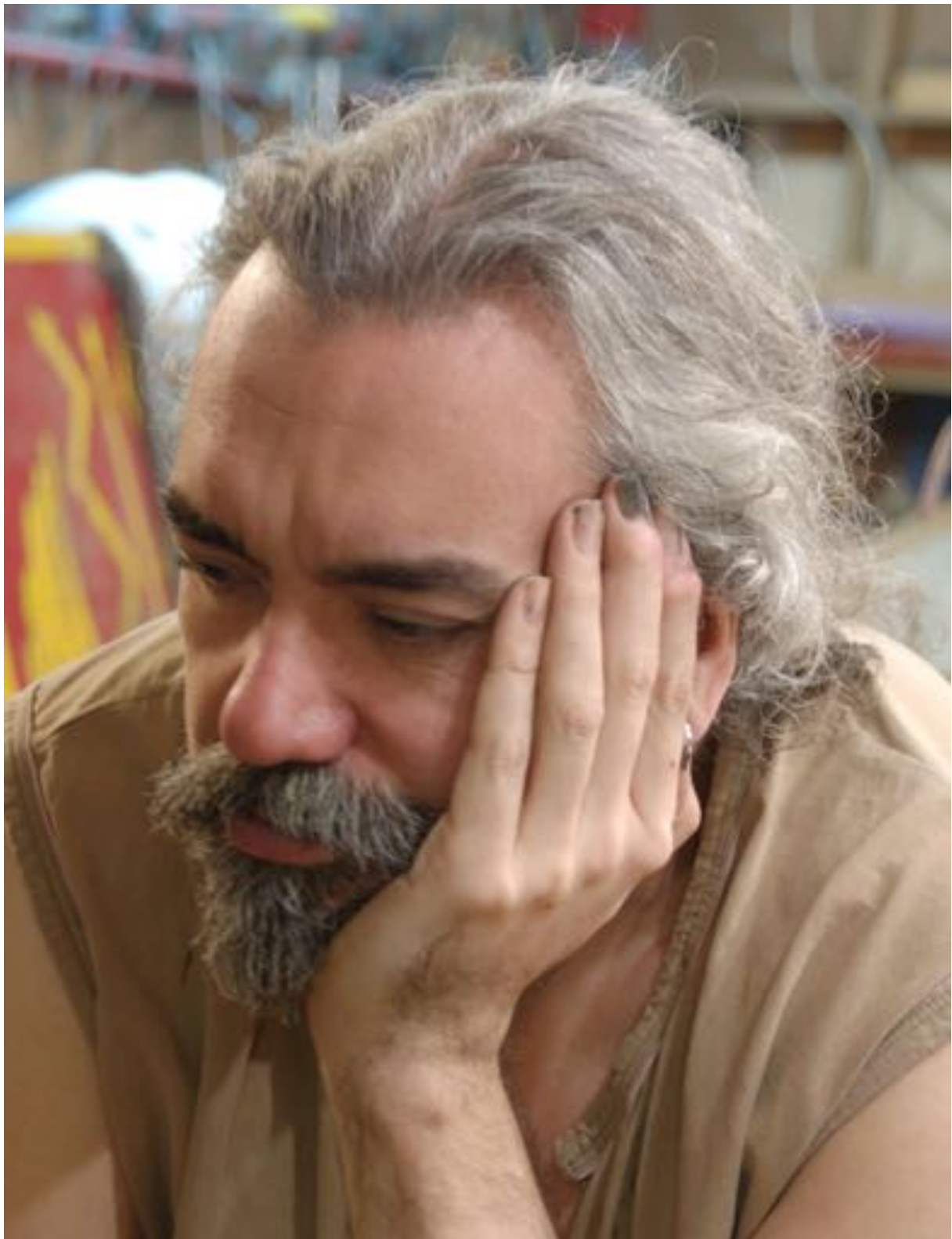
Wat meer dan gemiddeld onze aandacht trekt, is de creatieve industrie die hier veel aanwezig is, vaak wat verstopt en makkelijk te missen. Een van de eerste creatievelingen die zich hier heeft gevestigd is Murat Efe, die de buurt in al zijn facetten als inspiratiebron ervaart.

De buitenkant van zijn atelier lijkt meer op een garage dan op een creatieve werkplaats, maar eenmaal binnen ervaar je meteen de scheppingskracht die Murat zo kenmerkt.

Murat is van oorsprong grafisch ontwerper, maar hij heeft een duidelijk talent voor het ontwerpen van rekwisieten en kostuums voor TV, films, theater en dansvoorstellingen. Begonnen als hobby is dit nu zijn hoofdactiviteit geworden.

Natuurlijk mogen we binnenkomen, natuurlijk is er tijd voor een goed gesprek en natuurlijk is er thee. Ook al is Balat niet representatief voor Turkije, de waardering voor mensen, het respect voor elkaar en de tijd die men neemt om daar invulling aan te geven treffen we ook hier weer. Dat is zo kenmerkend voor onze bezoeken aan Turkije; het prettige contact en de bereidheid om het gesprek met elkaar aan te gaan.

Murat zoekt inmiddels zijn opdrachtgevers niet meer op, zij komen naar hem toe. Als het drukker wordt, heeft hij een kring van medewerkers om zich heen die hem kunnen helpen bij de realisering van zijn creatieve ideeën. Alle denkbare materialen gebruikt hij, en bewerkt deze met veel herkenbare gereedschappen.

En dan gaat het gebeuren. In zijn atelier kan je knippen, zagen, boren, hameren, naaien, solderen, lassen, branden, verven en nog veel meer. Met als basis de vaak globale vraag van zijn opdrachtgevers gaat Murat aan de slag. Gelukkig staan er ook nog werken van hem in het atelier, zodat we een indruk kunnen krijgen van zijn inspanningen.

Een mooie ontmoeting in de ochtend met een inspirerend artiest. Maar ook, al dan niet bewust, één van de grondleggers van het nieuwe elan in Balat. Want met de komst van deze nieuwe ambachten wordt de wijk nieuw leven ingeblazen, wat je zo goed merkt als je door Balat slentert.

Syrische identiteit in Istanbul.

17 mei 2016

In Nederland zien we op 21 maart jl. het programma Tegenlicht met de documentaire "Halte: Istanbul".

In deze documentaire komt ook Samer Alkadri aan het woord, één van de oprichters van "Pages", een boekhandel in Istanbul die als enige de Arabisch sprekende gemeenschap voorziet van moderne literatuur en kinderboeken, beide in het Arabisch.

De documentaire gaat over het belang van de Syrische identiteit van de naar schatting twee miljoen Syrische vluchtelingen in Istanbul, die al dan niet te zijner tijd de overstap naar Europa willen wagen.

We zijn nu in de gelegenheid om Samer te bezoeken, dus zijn we er vanmiddag naar toe gewandeld. Pages ligt op steenworp afstand van het Kariye Müzesi, midden in de wijk Fatih, waar Balat deel van uitmaakt.

Alsof we een afspraak met hem hebben, zo staat Samer ons in de deuropening op te wachten. Natuurlijk mogen we binnenkomen en natuurlijk heeft hij tijd voor een gesprek. Dat liep overigens behoorlijk uit qua tijd, maar Samer is dan ook een bijzondere, vriendelijke en gedreven man, met een groot verhaal, waar we hier de essentie van proberen weer te geven.

Pages is eigenlijk bedoeld als een (t)huis en als je binnenkomt voelt het inderdaad meer dan zo maar een boekwinkel.

Het logo boven de ingang symboliseert drie zaken. Als eerste een beker voor koffie of thee, want er is immers ook een café. Ten tweede een boek, wat natuurlijk de boekwinkel weergeeft en ten derde een hand, die vraagt: "Geef me een hand, zodat we samen de activiteiten uit kunnen voeren die hier zo hard nodig zijn voor de Syrische vluchtelingen."

Op de begane grond van de boekhandel annex café/cultureel centrum staan de boeken voor volwassenen.

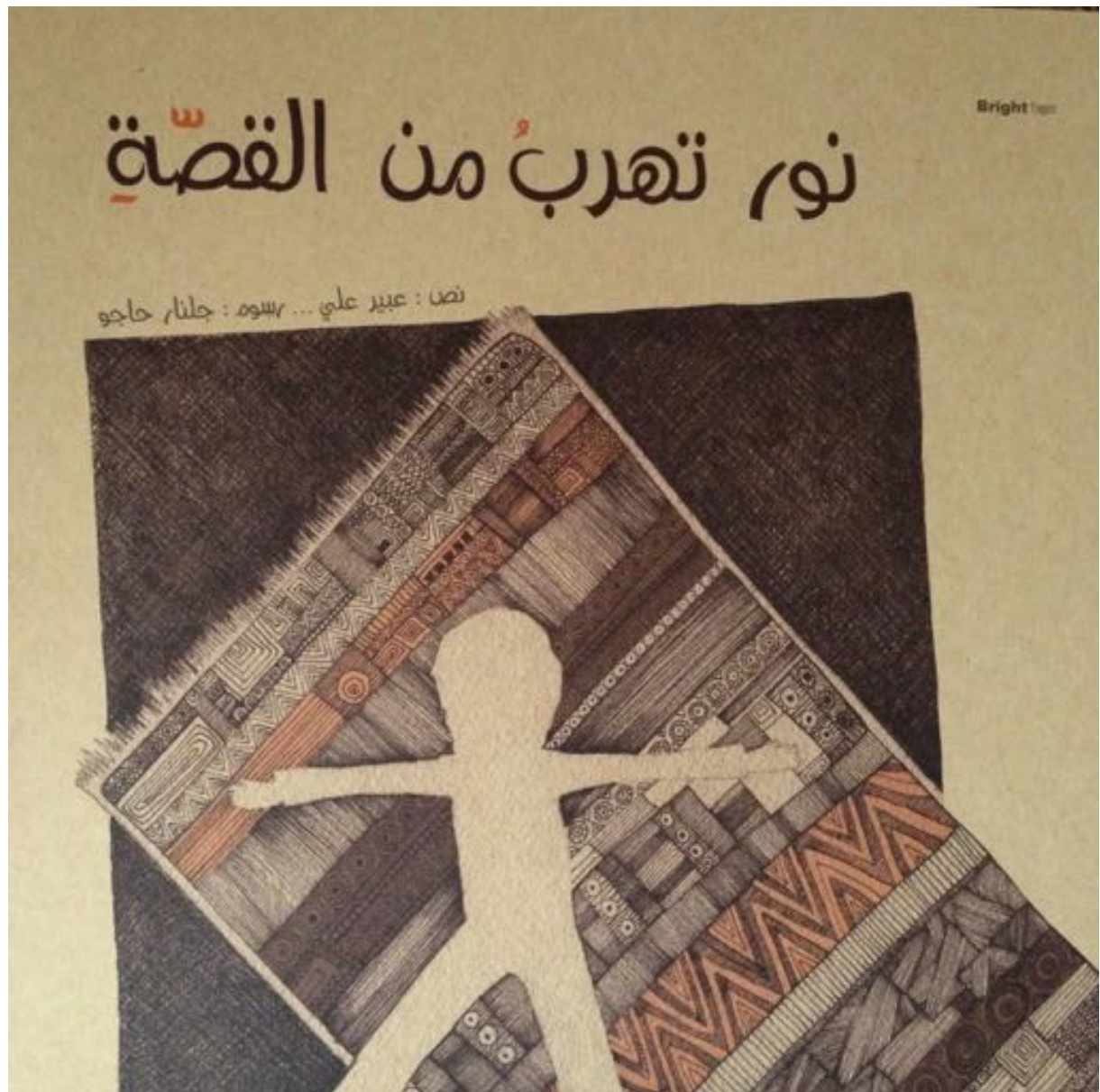
Nieuwe boeken, ingevlogen uit Libanon, in het Arabisch, Turks en Engels, maar ook gebruikte boeken. Heb je geen geld om een boek te kopen, dan kun je fijn in de winkel blijven lezen of, tegen een kleine vergoeding, een boek "huren".

Samer was al uitgever voor zijn gedwongen vertrek uit Syrië en merkte dat er in Istanbul wel Arabische boeken waren, maar allemaal religieus van aard. Zijn boekhandel moet in de behoefte voorzien om Syriërs in hun eigen taal te kunnen laten en leren lezen. Deze afdeling is de kern van het business-model van Pages, maar, zo blijkt, er is nog zo veel meer!

In de kelder van het mooi gerestaureerde pand is de kinderboekhandel. Dat sluit goed aan bij het eigenlijke vak van Samer, namelijk uitgever (Publishing House Bright Fingers) van kinderboeken, veelal mooi geïllustreerd door zijn echtgenote. De drijfveer voor dit vak komt echt uit zijn hart. Kinderen moeten leren lezen en kunnen blijven lezen. Ze moeten hun eigen wereld kunnen ontdekken, hun fantasie ontwikkelen en hun eigen mening leren vormen. Zonder problemen en met perspectieven.

Om dat te bevorderen is er niet alleen de kinderboekhandel, maar zijn er ook meerdere projecten gericht op kinderen. Zo wordt er bijvoorbeeld eenmaal per week voorgelezen, om op deze manier de kinderen met boeken in aanraking te laten komen. Ook wordt er Arabische schrijfles gegeven, waar in het Turkse onderwijs geen aandacht aan wordt geschonken.

Het mooiste echter vinden wij de serie workshops waarin kinderen over hun dromen praten met elkaar, deze opschrijven en die vervolgens van illustraties voorzien. Na een aantal workshops worden hun eigen verhalen en tekeningen in een soort boekvorm aan hen overhandigd. Samer is ervan overtuigd dat het voor vluchtelingenkinderen zó van cruciaal belang is om op een creatieve wijze om te gaan met hun trauma's en negatieve ervaringen, maar ook met hun hoop. Met hem zijn we van mening dat dit hier op een heel bijzondere manier gebeurt!

Een van de mooiere uitgaven van de uitgeverij van Samer, is een boek over een meisje met mooie toekomstdromen. In werkelijkheid leeft zij in miserabele omstandigheden, maar zij kan zelf bepalen welke dromen zij laat uitkomen en zo wordt zij voorbereid op een leven waarin het in eigen hand nemen van de regie bepalend zijn voor het verdere verloop. Ook al kunnen we het niet lezen, de illustraties zijn zo mooi, dat we besluiten het te kopen. Samer en zijn vrouw hebben hiermee overigens een prijs gewonnen voor het best geïllustreerde Arabische boek. De Arabische Gouden Penseel, vermoeden wij.

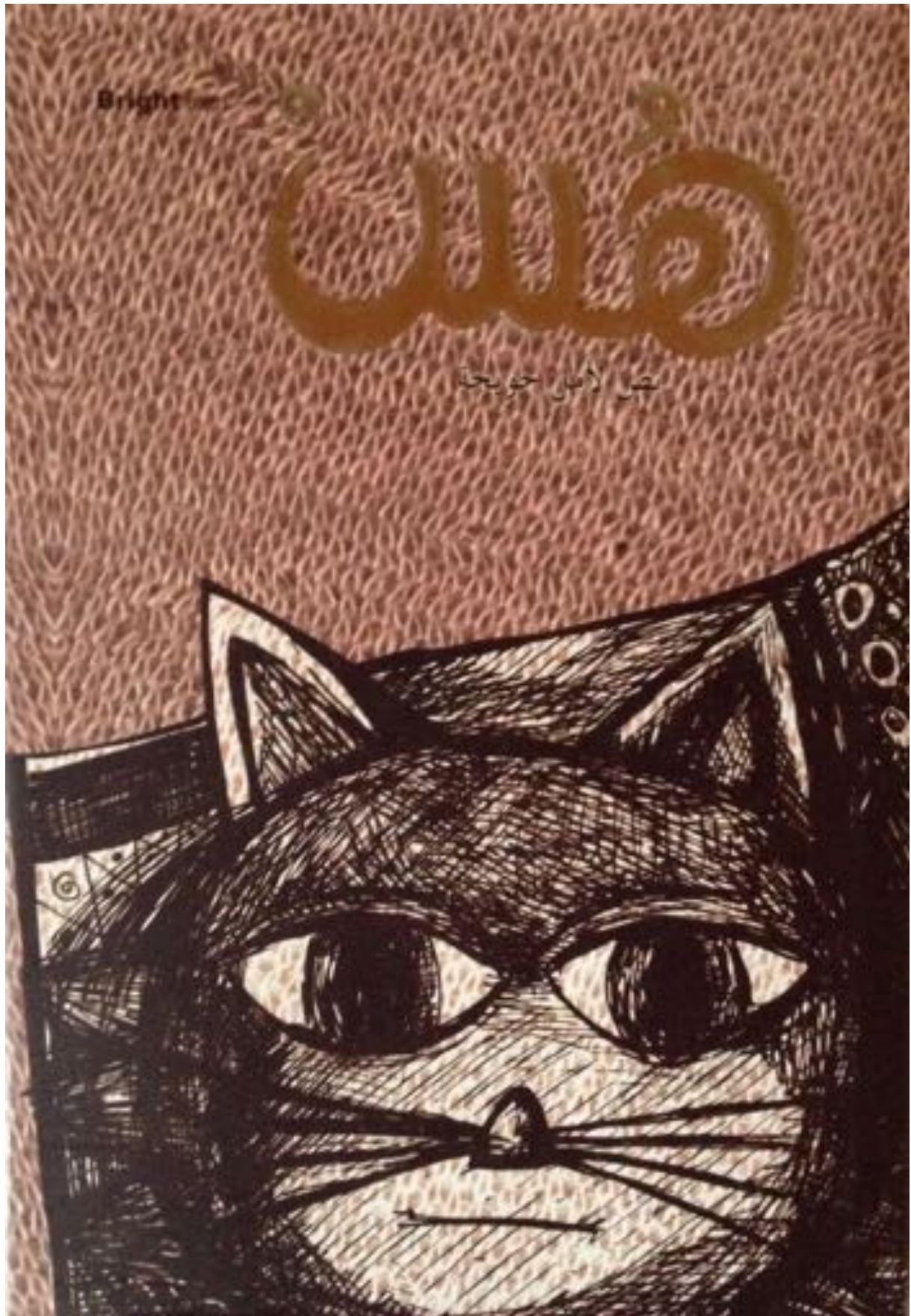
Op de tweede verdieping van het pand is de activiteitenruimte die gebruikt wordt voor de workshops voor kinderen en volwassenen. Hier wordt invulling geven aan de wens van Samer om op een ondersteunende manier te werken de mooie kanten van de Syrische identiteit. Elke week is er een filmavond, wordt er live muziek gespeeld, vindt taaluitwisseling plaats en meer van dit soort activiteiten.

Het café biedt ruimte aan mensen om elkaar in een culturele omgeving te ontmoeten onder het genot van heerlijke koffie, een glas thee of een ander drankje, vergezeld door zalige zoetheid uit de Syrische keuken, die in het Midden Oosten gezien wordt als de beste keuken van de wereld.

Vanuit het café kun je de bescheiden tuin inlopen. We zien daar een schilderij van Samer staan. Uiteindelijk hoopt hij zich over een paar jaar vrij te kunnen maken om zich geheel op het schilderen te richten. Voorsnog is hij nu druk doende met het opstarten van een Pages-filiaal in Berlijn en om er voor te zorgen dat er voldoende draagvlak en personeel komt om beide zaken voort te zetten zonder hem. Hij heeft weliswaar aanbiedingen gehad van politiek of religieus gekleurde financiers, maar dit weigert hij pertinent. Hij wil dat zijn project onafhankelijk blijft, zodat het een cultureel thuis is en blijft voor iedereen, ongeacht geloof, politiek of afkomst. Juist de ontmoeting en de dialoog die dan kan ontstaan ziet hij als deel van de oplossing voor allerlei politieke conflicten in de wereld.

De sterke overtuiging betreffende zijn zakelijke onafhankelijkheid is mede ingegeven door het "hoesj"-woord. "Hoesj" wordt in Syrië al jarenlang fluisterend uitgesproken zodra je het over zaken hebt die je in gevaar kunnen brengen. Het is tevens de titel van een door Bright Fingers uitgegeven boek. Ook dit boek hebben we meegenomen, met de belofte van Samer dat hij ons de Engelse tekst van beide boeken zal mailen.

Al met al weer een bijzondere ontmoeting, waarbij wij veel respect hebben gekregen voor Samer en zijn idealen. Hij heeft een evenwicht met hoofd, hart en handen, en dat in zulke turbulente en moeilijke omstandigheden.

De vrouw en de moskee.

18 mei 2016

Vandaag bezoeken we de wijk Üsküdar, aan de Aziatische kant van de Bosporus. We gaan per boot, het voor ons onmisbare transportmiddel in Istanbul. Zonder tochtjes over de Bosporus en Gouden Hoorn is geen enkel bezoek aan Istanbul compleet!

Ons doel is de Şakirin Cami. Hebben we dan al niet genoeg moskeeën gezien of hebben we weer een oud historisch gebouw op het oog? Nee en nee. Deze moskee is namelijk één van de meest opvallende van de exemplaren die de afgelopen tien jaren in Turkije is gebouwd.

De Şakirin Cami, direct gelegen aan de hoofdingang van de Karaca Ahmet begraafplaats, is een uniek gebedshuis. Het is het enige ter wereld waarvan het interieur is ontworpen door een vrouw, Zeynep Fadıllıoğlu. Zeynep is een achternicht van meneer en mevrouw Şakir, voor wie de moskee, in opdracht van hun kinderen, is gebouwd. Het meest opvallende aan de moskee is haar moderne vormgeving, de aanwezigheid van het vele natuurlijke licht en de vrouwelijke ronde, speelse vormen.

De koepel is niet bedekt met lood, zoals gebruikelijk is in Turkije, maar een mengsel van aluminium met door vezels versterkte kunststoffen. Hierdoor komt het gebouw, als je het buiten ziet, al heel vriendelijk en “licht” over.

Bij binnenkomst, in het hof van de moskee, valt de fontein als eerste op. Een door de Engelsman William Pye ontworpen roestvrijstalen bol, waar het water steeds overheen stroomt, weerspiegelt het licht en de omgeving.

Binnen word je meteen geraakt door de mihrab (gebedsnis). De mihrab, die de richting van Mekka aangeeft, heeft een bijzondere bol-achtige vorm en is uitgevoerd met goudkleur aan de binnen- en turquoise aan de buitenzijde. De gebedsruimte voor vrouwen is boven en het is beslist geen toeval dat vanaf deze plek de moskee zich op haar mooist laat zien.

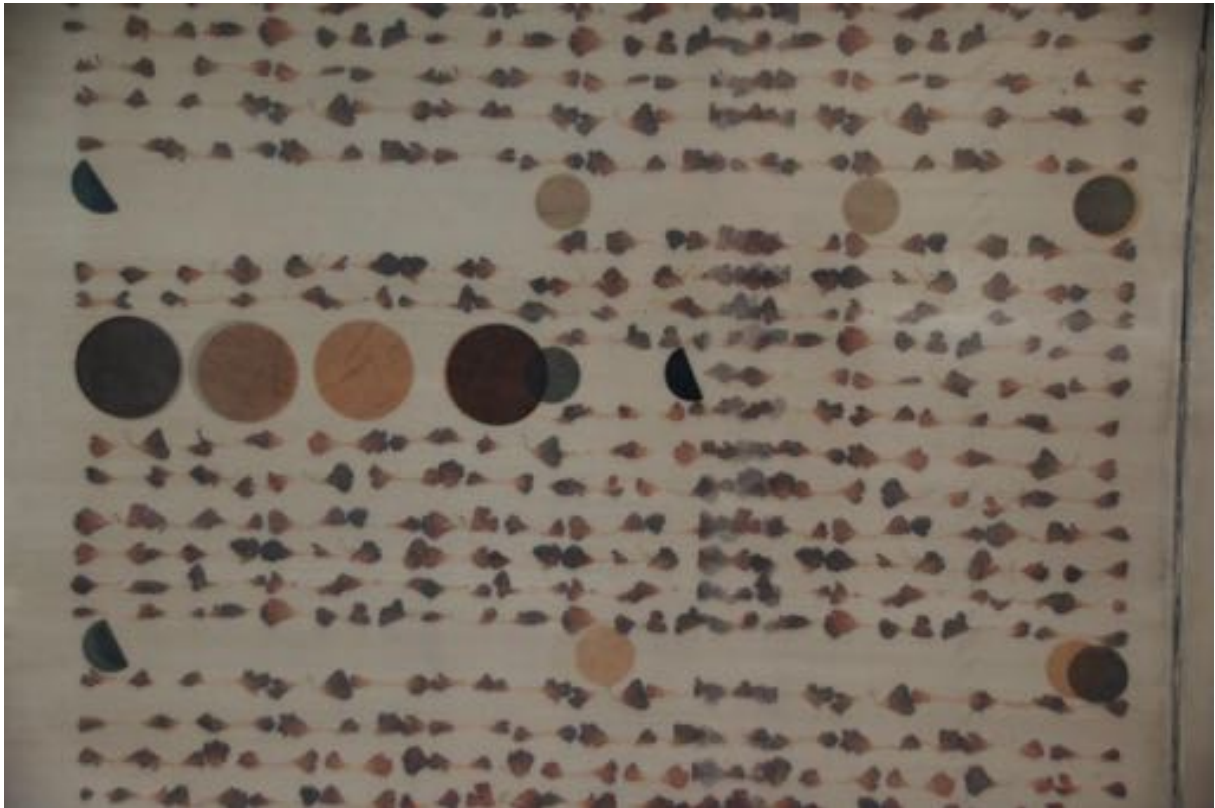

Aan weerskanten van de mihrab zijn de twee kansels, mimbar genaamd. De kleine wordt op doordeweekse dagen gebruikt, de grote voor het gebed op vrijdagmiddag en op islamitische feestdagen. Geen, zoals gebruikelijk, uit donker hout gesneden exemplaren, maar organische, witte creaties, gemaakt van kunststof.

De beschildering van de spreekgestoeltes lijkt te bestaan uit koranteksten, maar dichterbij gekomen blijken het boomblaadjes te zijn.

Istanbul mei 2016, pag. 78

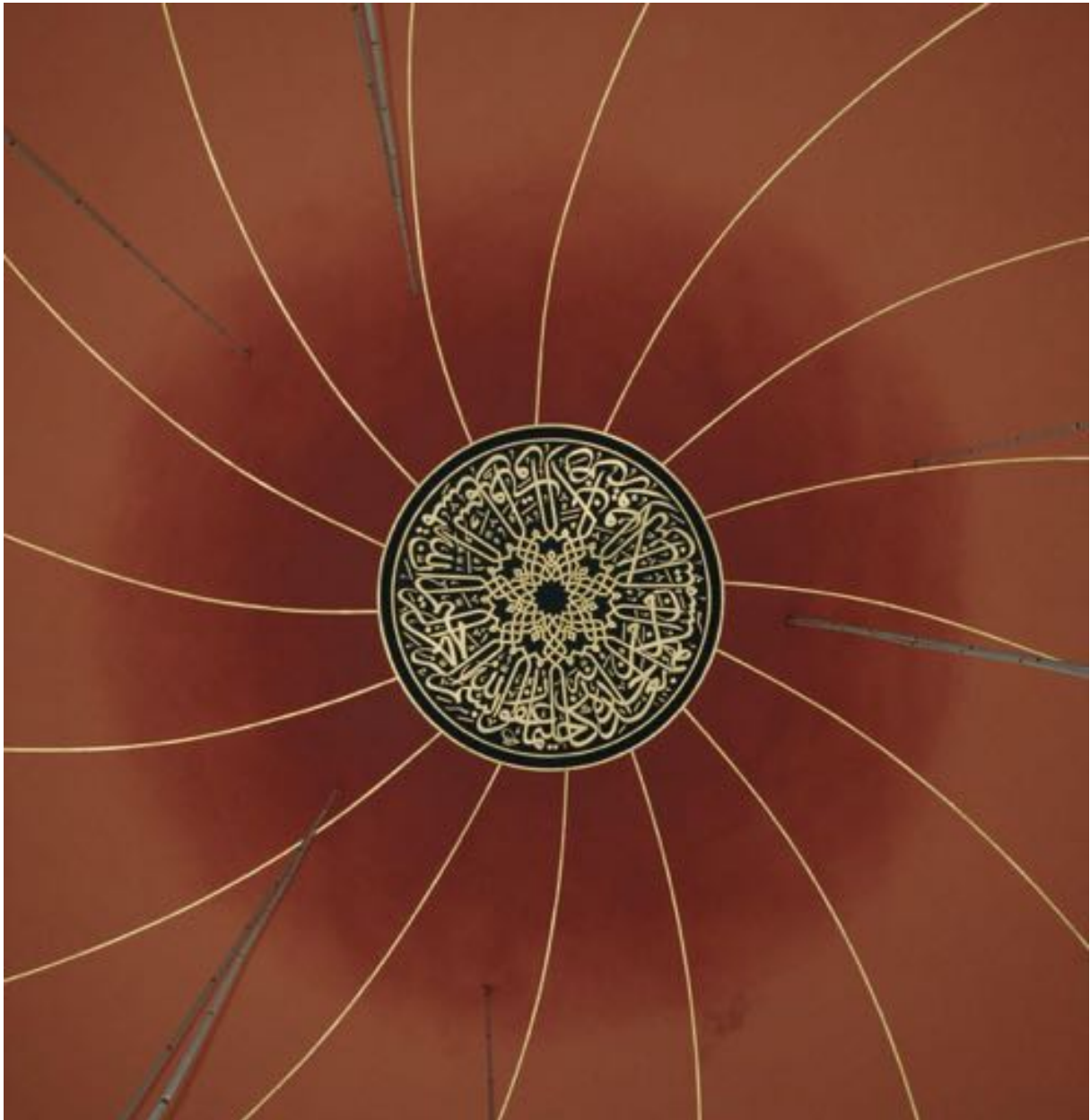

De moskee is ook binnen erg licht, zowel letterlijk als figuurlijk. Door af te wijken van de traditionele bouwvormen valt er veel daglicht naar binnen en heb je als bezoeker contact met buiten. Ook het tapijt is heel licht van kleur met een bescheiden patroon. Aan de enorme, asymmetrische kroonluchter zijn honderden stukjes glas in de vorm van regendruppels – of zijn het tranen? – verwerkt.

Een lange metalen cirkelvormige band er om heen bevat teksten uit de Koran.

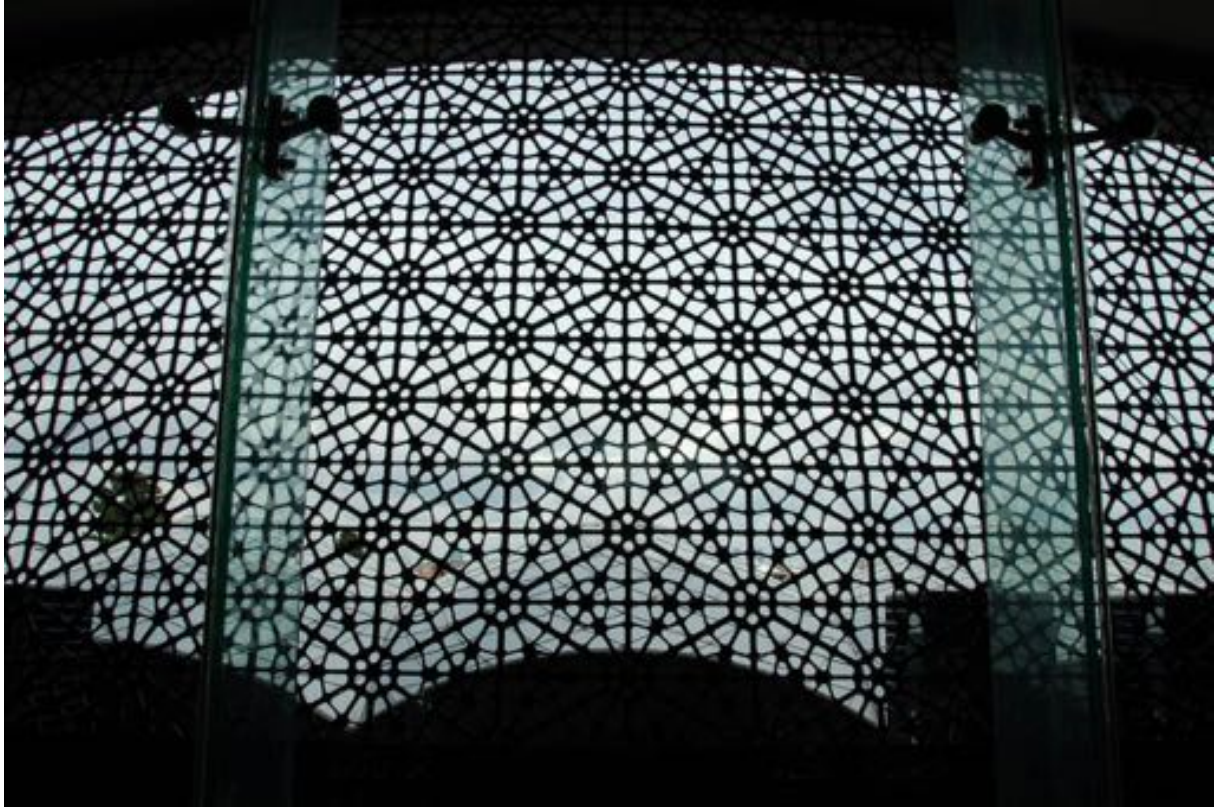

De koepel is voorzien van de belangrijkste tekst uit de Koran, Bismi'llah ir-Rahman ir-Rahiem, die door moslims in principe voor elke goede daad uitgesproken wordt.

Zonder details is een gebouw niet af. Wij kiezen er voor om de ramen te laten zien, die het licht zo mooi filteren, waardoor het ingetogen karakter van deze moskee benadrukt wordt.

Doordat het gebouw al met al niet heel hoog is en delen van de koepel uit glas bestaat, geeft dit een heel werelds beeld. Bijzonder vernieuwend en grensverleggend.

Een prachtig gebouw, ontworpen door de architecten Hüsrev Tayla en Zeynep Fadilloğlu. Zij hebben de moedige opdracht van de kinderen Şakir om een serene moskee te ontwerpen die het diepe respect voor hun ouders weergeeft, op een zeer geslaagde manier uitgewerkt! Wij werden er door getroffen. Je wordt er zelfs een beetje devoot van!

Een wandeling vol verrassingen.

20 mei 2016

We komen ze veel tegen tijdens onze wandelingen door Balat. De inzamelaars van recyclebaar afval, een enorme afvalzak op een simpel karretje achter zich aanslepend. Ze graaien in de containers op zoek naar allerlei soorten afval, dat herbruikbaar is: glas, hout, plastic, metaal, blik en houden tevens de straten afvalvrij. Elke dag aan het werk, weer of geen weer. Ze zijn met veel, geschat wordt zo'n 500.000 in heel Turkije.

Niemand lijkt hen te zien. Hun positie is zoals die van de paria, lager dan de laagsten, maar zij doen wel het smerigste en slechtst betaalde werk. Deze straatwerkers, die dikwijls het geweld en armoede in het oosten en zuidoosten van Turkije zijn ontvlucht, werken keihard om een schamel inkomen bij elkaar te schrapen. Zoals gezegd, zeven dagen per week, van zonsopkomst tot zonsondergang struinen ze de straten en containers af naar afval. Wanneer er echt niets meer in de enorme afvalzak gepropt kan worden, sleuren ze het afval naar een centraal verzamelpunt, waar ze per kilo uitbetaald worden.

Mede dankzij deze mannen, maar soms ook vrouwen en zelfs kinderen, is Istanbul door de jaren heen een veel schonere stad geworden. Wij groeten hen en knikken hen vriendelijk toe, want om een stad als Istanbul schoon te houden, zijn zij onmisbaar. Ze verdienen het om gezien te worden.

Aan het einde van straat van ons verblijf, de Vodina Caddesi, is het Grieks-Orthodox patriarchaat gehuisvest, ooit veel belangrijker dan het Vaticaan. Sinds 1991 staat Bartholomeus I als patriarch aan het hoofd hiervan, als 270ste gekozen aartsbisschop van Constantinopel-Nieuw Rome.

Hij is een Turks ingezetene die zich enorm inzet voor eenheid tussen orthodoxe en christelijke kerken, én voor de dialoog tussen moslims, christenen en joden. Bartholomeus is ook bekend om zijn milieu-initiatieven, die hem de bijnaam "De Groene Patriarch" oplevert. Als een prediker van liefde en vrede, hij heeft altijd gepleit voor godsdienstvrijheid en mensenrechten, is hij in 1997 onderscheiden door het congres van de VS.

Al sinds 1599 is het patriarchaat het spirituele hart van de orthodoxe wereld. Dat verandert niet wanneer in 2007 een Turkse rechtbank bepaalt dat het gezag van patriarch Bartholomeus I alleen het handjevol Grieks-orthodoxe christenen uit Turkije betreft en niet de wereldwijde orthodox-christelijke gemeenschap.

De uitspraak van de Turkse rechtbank heeft geen enkel effect op de busladingen bezoekers uit Athene en elders uit Griekenland die afkomen op de 19de eeuwse Georgiuskerk hier op het terrein van het patriarchaat. Op zondagmorgen en met Pasen komen zij naar deze kerk om hun geloof te belijden. Ook laten zij hier hun kinderen dopen en worden er huwelijken gesloten. Al met al nog een goed draaiend instituut.

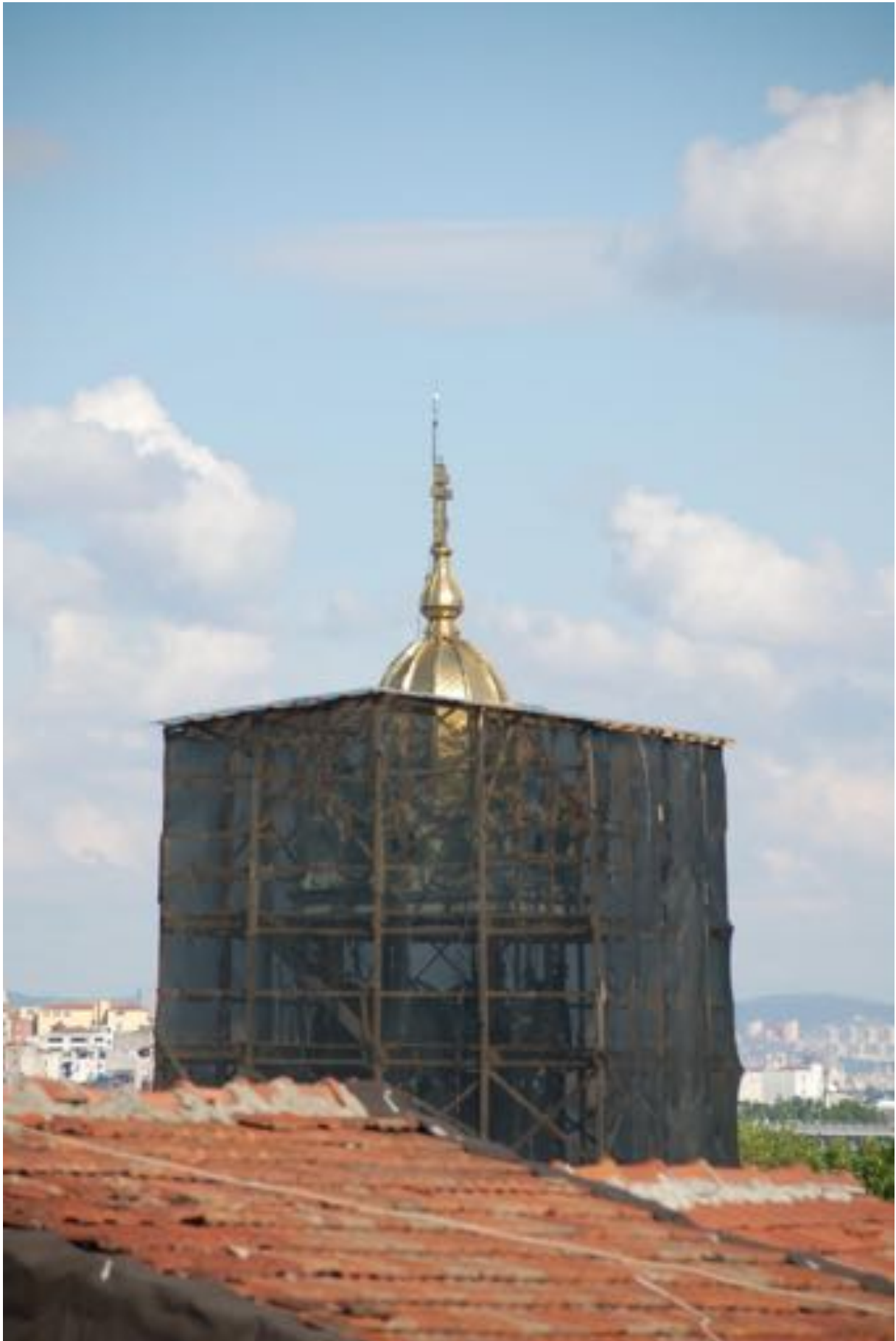
Istanbul mei 2016, pag. 90

Kijken wij rechts uit ons kamerraam in ons pension, dan zien we een deel van de goudkleurige koepel van de Sint-Stefanus van de Bulgaren. Bijzondere bijnamen van deze kerk zijn de IJzeren of de Draagbare kerk.

De kerk is namelijk volledig van ijzer en wordt in 1871 in Wenen in prefab-vorm gebouwd. Vervolgens brengt men hem per schip naar Istanbul, alwaar hij in één nacht wordt opgezet op de plek waar nu hij nog altijd staat.

Helaas is hij nu niet te bezoeken. Sinds jaar en dag wordt er aan de restauratie gewerkt. Wanneer de kerk weer in gebruik kan worden genomen door de van de Grieks-Orthodoxe kerk afgesplitste Bulgaarse gemeente, is totaal onbekend.

Wij prijzen onszelf gelukkig met het voor ons zichtbare stukje koepel!

Via een steil straatje hebben we in onze rug het fraaie uitzicht over de Gouden Hoorn en voor ons zicht op de Özel Fener Rum Lisesi, oftewel het Fener Grieks Orthodox Lyceum, alleen bedoeld voor jongens.

Het college wordt opgericht in 1454 door ene Matheos Kamariotis en wordt een elite school voor Griekse families die in het Ottomaanse Rijk leven. Ook zoons van rijke islamitische gezinnen bezoeken deze school.

Het huidige gebouw is ontworpen door architect Konstantinos Diamdis en wordt gebouwd tussen 1881 en 1883 in eclectische stijl. Het enorm imposante, rode gebouw valt erg op tussen de andere panden van de hier toch wel verouderde en verpauperde achterbuurt.

Plots staan we in Fatih Çarşamba, een arme en zeer conservatief-religieuze wijk. Çarşamba betekent woensdag en deze naam is aan deze buurt gegeven om twee redenen. Ten eerste wordt er al sinds de Byzantijnse periode op woensdag een grote markt gehouden. De tweede reden is dat er veel inwoners uit het Zwarte Zee stadje Çarşamba lang geleden hier naar toe zijn getrokken.

De mannen met lange baard, die hun religieuze overtuiging verraad, lopen rond in kleding en met hoofddeksels, alsof de Ottomaanse tijd heeft stilgestaan.

De vrouwen gaan zonder uitzondering gekleed in hun çarşaf, de zwarte chador.

Maar ondanks die kleding, houden ze van dezelfde luxe als menig andere vrouw in westerse kledij. In de lokale parfumwinkel laten zij zich gewillig bedienen door de eigenaar, een man, dat dan weer wel.

Midden in deze buurt staat de Fatih Camii, lange tijd de grootste moskee van het Ottomaanse Rijk. Het is absoluut géén toeristische attractie en we besluiten geen poging te wagen deze van binnen te bekijken. Om de moskee heen is het een economische bedrijvigheid van heb ik jou daar. Karren met onder- en bovengoed, maar ook veel kledingzaken, voor dames en heren. Wel gescheiden natuurlijk.

Voor vrouwen is de keus in kleur van de kleding niet heel groot. Ik zie eigenlijk alleen maar zwart, wat mij als liefhebber van deze kleur wel aanspreekt. Toch is niet elke çarşaf hetzelfde. Het exemplaar aan de rechterkant wordt aangeprezen als çooook güzel haarikaa, wat weekerlijijk heeeel mooi betekent. De linker is kennelijk minder mooi, maar zo op het oog kunnen wij het verschil niet echt ontdekken.

Voor mannen is er trouwens wel meer keus wat model en kledingkleur betreft, wat ook voor de hoofddeksels geldt.

Ook zijn er talloze boekwinkels, maar hier liggen en staan uitsluitend religieuze publicaties. Een foto nemen? Geen probleem. Als we het van te voren vragen, krijgen we zelden een “nee”.

Zoals in Deventer de Rivierenwijk ooit “Klein Istanbul” werd genoemd, is de bijnaam van Fatih Çarşamba “Klein Teheran”. Ondanks dit, voelen we ons welkom in deze zeer gesloten wereld. Men is bereid om te praten, maar het gesprek slaat wel heel snel om in een poging tot bekering en dan is er absoluut er geen sprake meer van een dialoog.

Het is leuk om het tafereeltje op bovenstaande foto gade te slaan. Beide heren bleken aan het eind net zo vatbaar voor de humanistische ideeën van Holger, als Holger voor de islamitische ideeën van beide heren. Als even goede vrienden is er afscheid genomen en op de valreep wordt er nog een zegen over ons uitgesproken. Dat kan nooit kwaad, vinden wij en genieten verder van deze wandeling vol verrassingen en contrasten.

De journalistieke kracht van potlood en pen.

21 mei 2016

Dunne, gekleurde krantjes zijn het, zestien pagina's op klein tabloidformaat. In iedere kiosk voor 3½ lira te koop, vol met cartoons en strips in verschillende tekenstijlen en van woordloos tot vol gepriegeld met tekst.

Ik heb het over LeMan, een verbastering van voorganger Limon, ofwel Citroen, een satirisch weekblad met een oplage van rond de 60.000. Per week dus.

Opvallend aan het soort bladen als LeMan is vooral hun totale onafhankelijkheid. In Turkije zijn vrijwel alle media in bezit van enkele grote bedrijven die er baat bij hebben goede relaties te onderhouden met de overheid en politiek. Hun uitgaven worden dus nooit té kritisch.

De cartoontijdschriften worden echter in eigen beheer uitgegeven, dus de redactieleden en uitgever hoeven de oren naar niemand te laten hangen, zelfs niet naar adverteerders, want deze bladen zijn advertentieloos.

De cartoontijdschriften spelen daardoor een belangrijke rol in de journalistiek. Ze zijn altijd actueel en ze leveren razendsnel commentaar op ontwikkelingen en gebeurtenissen in Turkije en de rest van de wereld. De onafhankelijkheid geeft hen de vrijheid om alles en iedereen op de hak te nemen.

Volgens Zafer Aknar, hoofdredacteur van LeMan, wordt iedereen aangepakt die daarvoor in aanmerking komt door zijn of haar gedrag dan wel uitspraken. Zonder aanzien des persoons en ongeacht voor welke partij hij of zij staat.

LeMan heeft maar één doel en dat is bijdragen aan de democratie en aan meer respect voor de mensenrechten. LeMan is er dus niet om mensen aan het lachen te maken, LeMan is pure journalistiek. Dat neemt niet weg dat er wel degelijk gelachen wordt om de satirische tekeningen en teksten die door LeMan gemaakt worden.

LeMan gaat geen onderwerpen uit de weg. Wel worden er "trucjes" toegepast, om rechtszaken te voorkomen. Geen namen noemen, of namen met opzet verkeerd spellen bijvoorbeeld. Dit wordt door de makers niet als zelfcensuur ervaren, want de werkelijke boodschap is altijd op te pakken door de lezer.

Natuurlijk heeft Erdoğan het regelmatig op LeMan gemunt. Steeds vaker leidt de inhoud tot aanklachten op grond van belediging van politiek leiders, het krenken van religieuze gevoelens of tot beschuldiging van onzedelijkheid. Feit is echter dat vele aanklachten uiteindelijk nooit voor de rechter komen, omdat de openbaar aanklager daar geen grond voor ziet. Zaken die wel voorkomen leiden meestal niet tot een veroordeling. Nog niet.....

Want het is, gezien de ontwikkelingen in Turkije, onvermijdelijk dat Erdoğan steeds meer onderwerp van spot aan het worden is. Het zal dan óók onvermijdelijk worden dat Erdoğan de aanklachten tegen LeMan zal opvoeren en zijn best zal doen de makers uiteindelijk de mond te snoeren.

We hebben vandaag twee exemplaren van LeMan gekocht, een van vorige en een van deze week. Het is bepaald niet meer zo dat ze in het zicht zijn uitgestald in de krantenrekken. Je moet er expliciet om vragen en dan wordt er één achter andere kranten of van onder de toonbank tevoorschijn getoverd.

Op de voorpagina van vorige week staat natuurlijk prominent het gedwongen vertrek van minister-president Davutoğlu en deze week wordt het megalomane huwelijk van Erdoğan's dochter van een week geleden te kijk gezet.

Doordat het blad geen inkomsten heeft uit advertenties, is er de nodige merchandising rond het weekblad op touw gezet. LeMan heeft zelfs een eigen café-keten, waarvan er zich één bevindt in de wijk Kadıköy, waar we vandaag waren. Natuurlijk hebben we er een bezoek aan gebracht.

Van de ruimte voor de café-bezoekers is een volksstraatje gecreëerd met striptekeningen en ballonteksten van de LeMan-medewerkers. Gevels van huisjes in vrolijke kleuren, met achter de ramen allerlei stripscènes en voor de ramen de bekende straatkatten van Istanbul. Ook de tafeltjes en toiletten zijn van allerlei cartoons voorzien.

De onderzettertjes voor de glazen zijn hopelijk niet veelzeggend voor de toekomst van Leman. Een nu nog lachende mond staat er op afgebeeld, maar wel voorzien van een ritssluiting die dicht gedaan kan worden....

Want zo veel is wel duidelijk, het is moeilijk balanceren op een smal koord voor de makers en redactie van LeMan.

Bewondering is op zijn plaats voor deze mensen, die doorlopend op hun tellen moeten passen en wel degelijk het risico lopen op een veroordeling, zeker wanneer Erdoğan het nog meer op zijn heupen krijgt.

In een land als in het huidige Turkije, wekelijks een satirisch blad uitgeven zonder een onderwerp uit de weg te gaan, dát noem ik vechten voor persvrijheid in woord en beeld!

Hopelijk is het blad nog een lang leven beschoren, zodat iedereen in Turkije hoe dan ook de kans heeft zichzelf te laten informeren door onafhankelijke journalistiek. We zullen het zien, wanneer we de maand september weer door het land gaan reizen.